

ARANYLIBA

TÉVÉJÁTÉK ILLÉS BÉLA NOVELLÁIBÓL

Bécs, 1920 — mintha a világvégén a világvége dátuma volna. Veszített háború, szétmállott monarchia, eltaposott forradalom, eltaposott emberek. Az áporodott időben megpenészedett élet.

S a külvárosnak, ennek az óriási éjjeli menedékhelynek mégsincs reménytelen hangulata. Világvégi emberei mintha valaminek a kezdetén állnának. Tétlenségük, tehetetlenségük sokféle tevékenység — sokszor értelmetlen, sokszor kétségbeesett, sokszor szélhámós, sokszor alattozmos tevékenység — aktív, mozgékony és színes mozaik-részeiből áll, a megalvadt, megkövesedő felszín alatt eleven áramlások futnak. Az emberek zavarodottsága, rögeszméi, kiszolgáltatottsága, megkapaszko-

dása alól egyikben-másikban több üt elő, mint egyszerű életosztón. Előüt a remény, hogy hogyan lehetne és előüt a feladat, hogy hogyan kell a világvégéről ezt a világot elmozdítani s újra forradalmi lendületbe hozni.

Illés Bélának a magyar kommunisták bécsi emigrációjában töltött idejéről szóló novellái olyanok, mintha bennük az író még az árnyfoltokat is fényel ejtené. A sötét sorsokat világos epizódokban oldja, a körülmények nehéz pátosza az elbeszélés könnyű hangján szól és ismerősen, emberközlelből szólít meg. E novelláknak még a mániákusaiban is érthető, követhető, majd-hogynem vonzó a rögeszme, mert tudni, hogy mitől ilyenek, még kopott-

ruhás, felemás cipőben járó emberei is elegánsak, mert a talpraesett, fürge szellemük az. Széthullottságukban, még az egymásra acsarkodásukban is érezni az összetartozást, a közös prést, amely, kinek-kinek jellemé és emberi tartása szerint, az egyikből nem, a másikból aljas tulajdonságokat szorít ki.

Ezeket a Bécsben kelt, sok külön-külön epizódra tagolt, a legújabbkori történelmünkéből személyesen is ismerős egyéniségekkel teli novellákat egységes, összefüggő cselekményű tévéjátékká fűzte Kuczka Péter. Illés Béla három novellája, az Eltaposott emberek, a Sámson és Delila és az Aranyliba, kerekedett egy történet-té a kezében, az pedig,

Madaras József

Bodnár Erika

Kéregetnek vagy eget kérnek?

hogy a bécsi emigráció idejének nemcsak a hangulata, hanem a plasztikus valósága is megelevenedett a játékban, Esztergályos Károly rendezésének köszönhető. A szürkének a változatos ragyogását találta meg, mint az író, a rendező is ezekben a történetekben, a nyomottság derűjét, az árnyfoltoknak azt a belső árnyaltságát, amely színesebbé tesz minden élénk koloritnál. A figurák biztonságát találta meg az omladékos korszakban, a határozott körvonalukat látta meg, ahogyan ezek az élő kód-alakok a ködből kiválnak. A rendezés sok apró, életszerű megfigyelésén, emberi és történelmi érzékenységén túl a tévedhetetlen szereposztás is kivételes erénye Esztergályosnak, az Aranyliba ettől is lett annyira hiteles tévéjáték.

Ettől van az, hogy akár Madaras József, akár Körmenyi János, akár a kiváló operatőri munkát végzett Bíró Miklós képeim éppen csak átcsoszogó Molnár Tibor epizódja felő a vezető szereplők: Bálint András, Básti Lajos, Bodnár Erika, Bencze Ilona alakításához és Illés Béla novella-hőseinek egyéni karaktere szerint él a kisebb jelenetekben is Szilágyi Tibor éppúgy, mint Nagy Attila, Polónyi Gyöngyi éppúgy, mint Blaskó Péter. Az az elmúlt világ, amelyet ezek a figurák újratrénáltak, attól olyan fordulatos és eleven, hogy ezeknek az embereknek az esze és a célja túljár a megaláztatott helyzetükön.

MÁTRAI-BETEGH BÉLA

Kezdetben a beat együttesek zenélni akartak, a közönségük pedig visongani. Hamarosan kiderült, hogy a beat valóságos ellenállási mozgalom a könnyűzenében. De ahogy ez ilyenkor lenni szokott, az ellenség sem maradt tétlen. Ennek eredményeként a profik nagy része utánozta az amatőröket, közülük is elsősorban azokat, akik időközben profik lettek. Kialakult egy olyan zavaros helyzet, mint a fociban, az arcvonalak közötti határok elmosódtak, illetve átrendeződtek. A közgazdaságtan nyelvéen szólva, végbement a világ újrafelosztása. Ezután eluralkodott a dogmatizmus, és a már korán megjelenő személyi kultusz. Illés, Omega, Metról! Egykoron ezek a szavak kérielhetetlen elvi harcok zászlaján és a hívők trikóján díszeltek. Aztán kiderült, hogy a beat akadémikussá merevedett és tulajdonképpen a név elvesztette minden tartalmát. Új tartalommal kellett megtölteni. Megtöltötték. Jött a pol-beat, a folk-beat, a soul, a protest meg minden. Ja, és a közönséges nyálkás sláger, valószínűleg a titkokozás jelű a hagyományosnál is rosszabb prozódíával.

Hol tartunk ma? A tudomány tehetetlenül áll a kérdés előtt. Mindenestre a beat fogyasztási cikk lett. A termelés klasszikus korszakában vagyunk, a kis és a nagyhalak egyelőre még megternek egymás mellett. Még nem alakultak kartellek és trösztök. A termelés viszonylag békésen folyik nagypari és kisipari szinten egyaránt. De ahhoz, hogy az áru kapós legyen, szorgos laboratóriumi munkára és állandó új adalékanyagra van szükség, akárcsak a borotvakrém esetében. Ha a tubusra rá van írva, hogy a krém klorofil tartalmú, vagy CXY 315 tartalmú, vagy csak egyszerűen külföldi licence alapján készült, az ember jobban megveszi és bizonyos öntudatos rártársággal használja.

Erre a rövid történelmi áttekintésre az adott alkalmat, hogy a Kalácsa együttes a hazai beat zenekarok közül elsőként teljes jogú polgárként bevonult a tévébe. Egy egész sorozatot kaptak, hogy képviseljék a mozgalmat. „Első önálló televíziós bemutatkozásukat” december 12-én láthattuk, hallhattuk.

Hogy miféle adalékanyaggal dolgoznak, az már a műsorújságból kiderült és a műsor szerkesztőnek egy másik lapban megjelent nyilatkozatából. Igazi irodalmi műveket zenésítettek meg, a Halotti Beszédőt Bari Károlyig, értesülhetett az is, aki hozzám hasonlóan még nem halott az együttesről.

Ismerve a beat zenekarok népszerűségét, ez a párosítás olyannak tűnt, ami még akkor is felbecsülhetetlen szolgálat, gazdag kéznyújtása a szegénynek, ha csak egyszerű árukapcsolásról van szó. Hiszen sokszor emlegetik, hogy a könnyűzene tartja el Beethóent, az olvasmányos állirodalom Petőfit. Miért ne jelenhetne meg egyszerűen együtt a legtágabban értelmezett népszerűség az igazi értékkel?

A Kalácsa együttes Kosztolányi, József Attila, Weöres, Csokonai, Déry sőt Shakespeare verseit zenésítette meg. A Halotti Beszéd hiányzott ugyan, de Bari Károly szerint megvolt.

Igaz, a versek szövegét nem lehetett érteni, a zene helyenként szép volt, de általában értelmetlenül vegyes stílusú és a verstől független. Dehát ez csak a bemutatkozás volt. Felesleges a gáncsoskodás, amíg remélhetjük, hogy minden jóra fordul.

Azt sem lenne helyénvaló megkérdezni, hogy miért éppen ez az együttes képviseli a mozgalmat (valakinek csak képviselni kell); azt sem, hogy Shakespeare-nak van-e szüksége a Kalácsák zenéjére, vagy fordítva.

Egyáltalán, semmit sem való ilyenkor kérdezni, ehelyett várni kell. Türelemmel.

CSASZÁR ISTVÁN